

rodičům uloží povinnost poukazovat výživné na dítě orgánu, který vyplácí pěstounovi dávky pěstounské péče. Na tento orgán přechází ze zákona nárok dítěte do výše poskytnutého příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Soud může rozhodnout o způsobu hospodaření s příspěvkem a výživným, např. stanovit, že určitá část bude určena ke spotřebě a další část bude dítěti spořena. Vždy bude záležet na potřebách dítěte, např. zvýšené požadavky na dietu, zdravotní pomůcky, školné, jazykové kurzy apod.

ZÁVĚR

Jak již bylo zmíněno v úvodu, Česká republika je ze strany západoevropských zemí kritizována za údajně nadbytečný počet dětí žijících v ústavních zařízeních. Pěstounská péče v těchto zemích často nahrazuje českou ústavní výchovu. Pojetí pěstounské péče se však poměrně výrazně odlišuje od českého pojetí, kdy pěstounská péče byla, zejména v době svých počátků v sedmdesátých a osmdesátých letech chápána jako forma dlouhodobé náhradní rodinné péče.

Lze konstatovat, že pěstounská péče v České republice, stejně jako ostatní formy náhradní rodinné péče, v současné době stagnuje. V rámci snah umístit co nejvíce dětí do individuální formy péče o dítě, dochází k překotnému a neodbornému předávání dětí do individuální péče, jejímž výsledkem je nárůst selhané náhradní rodinné péče. Tyto děti jsou ve svém vývoji mnohem více poškozené a znovu se vrací do ústavní výchovy.

Chybí také rozpracování některých nových forem pěstounské péče, zejména pro děti, které nemohou využít stávající formy pěstounské péče, například tzv. hostitelská péče, kdy děti z dětských domovů jezdí na návštěvy (víkendy, prázdniny) do rodin.

Pěstounská péče na přechodnou dobu není v současné podobě realizovatelná – chybí kvalifikovaní zájemci a nejsou stanovena kritéria pro děti, které by v takové péči mohly být umístěné. O tolik diskutované profesionální pěstounské péči v pojetí, v jakém se úspěšně prosadila v zahraničí, která však zatím v zákoně není, panuje mnoho pochybností. Osobně si myslím, že zahraniční vzory nelze přejímat mechanicky, ale je třeba přihlížet k tradicím a specifikům jak české úpravy, tak i současné praxe, takže nové formy pěstounské péče by neměly nahradit, ale jen doplňovat stávající model pěstounské péče.

Jednotlivé snahy o „vylepšení“ náhradní rodinné péče mají různé motivy. Za snahami o reformu může být i dílčí cíl – zviditelnění a prosazení určitých subjektů. Ostatně, o.s. DOM již v roce 2001 aspiroval na přípravu podkladů pro rozvoj státní politiky v této oblasti. Sdružení DOM tehdy ve své zprávě poukázalo na údajnou nefunkčnost péče o

děti, které nemohou žít ve vlastní rodině.⁸⁸ Roku 2003 vzniká o.s. Natama, které je dnes už tak daleko, že poskytuje řadu služeb, mj. i přípravné kurzy na přechodnou pěstounskou péči a dokonce i na profesionální pěstounskou péči, která sice v zákoně není, ale je to „moderní podoba pěstounství pro opravdové zájemce...“.⁸⁹

Na druhou stranu, s nárůstem respektu k lidským právům doznává i české rodinné právo výrazných změn. S připravovanou rekodifikací občanského zákoníku pak lze očekávat další posun, a to především k větší míře ochrany přirozené rodiny na jedné straně, a širší ochraně práv dítěte na straně druhé.

Jde-li o dilema pěstounské péče pojímané jako kvazi osvojení (viz bod 2.2.), z praxe jsou známy případy, kdy zájemci o osvojení volí vědomě institut pěstounské péče jako předstupeň osvojení, s tím, že vyčkávají, zda se pěstounská péče osvědčí či nikoli. Tento postup asi nelze označit za zneužívání institutu pěstounské péče v pravém slova smyslu. Mnohdy totiž skutečně k následnému osvojení dochází, i když naše současná úprava umožňuje rozhodnout o osvojení jen do nezletilosti dítěte. Zejména z těchto důvodů lze *de lege ferenda* vítat také možnost osvojení zletilé osoby.⁹⁰

⁸⁸ Svobodová, M., Vrtbovská, P., Bártová, D. Zpráva o stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice.

⁸⁹ www.natama.cz

⁹⁰ Králíčková, Z. Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace a aplikace zákona s úvahami *de lege ferenda*. In Sborník č. 39. Náhradní výchova dětí – možnosti a meze. Kolokvium I. Praha: UK, 2008, s. 79.

POUŽITÁ LITERATURA

Monografie:

- Frinta, O., Melicharová, D., Králíčková, Z., Sobotková, I. In Sborník č. 39. Náhradní výchova dětí – možnosti a meze. Kolokvium I. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta 2008.
- Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová, J. Zákon o rodině. Komentář. 8. vydání. Praha: Linde, 2007.
- Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z. České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek III. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007.
- Křístek, A., Trubačová, K., Klusová, M., Hubálek, M. In Právní komparativní studie: Zásahy veřejné moci do rodičovských práv a jejich dopad na rodinný život. Praha: Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva, 2006.
- Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. 1. vydání. Praha: Portál, 1999.
- Matějček, Z. a kol. Osvojení a pěstounská péče. 1. vydání. Praha: Portál, 2002.
- Motejl, O. a kol. Rodina a dítě. Stanoviska 2. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Praha: ASPI, 2007.
- Novotná, V., Burdová, E. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář. 3. vydání. Praha: Linde, 2007.
- Plecítý, V., Salač, J. Základy rodinného práva. Praha: Eurounion, 2001.
- Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999.
- Radvanová, S., Koluchová, J., Dunovský, J. Výchova dětí v náhradní rodinné péči. Praha: SPN, 1979.
- Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.
- Vrtbovská, P., Formánek, O. Jsem náhradní táta, jsem náhradní máma aneb průvodce pro pěstouny a osvojitele. Praha: Natama, 2006.
- Vrtbovská, P. Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti. Praha: Natama, 2005.

Odborné časopisy:

- Bechyňová, V., Šimková-Hyblerová, I. Pouponnière znamená doslova „miminkárna“. Děti a my, 2/2006.
- Hovorka, D. Pěstounská péče v proměnách času. Veřejná správa, 2006, č. 51-52.
- Němeček, J. Metodické doporučení k přípravě budoucích osvojitelů a pěstounů. Náhradní rodinná péče, I/2002.
- Průšová, L. Zprostředkování náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče, III/2002.
- Žižlavská, A. Právní aspekty péče o opuštěné děti v systému náhradní rodinné péče. In Sborník příspěvků z konference na téma Dítě v systému náhradní rodinné péče. Brno: 2008.

Internetové zdroje:

- www.portal.gov.cz
- www.mpsv.cz, www.portal.mpsv.cz, www.noviny-mpsv.cz
- www.adopce.com
- www.natama.cz
- www.poradna-prava.cz
- www.obcanskyzakonik.justice.cz
- www.rozumacit.cz

Právní předpisy:

- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Judikatura:

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.2.2002, věc č. 46544/99 (Kutzner v. Německo). Soudní rozhledy, 2003, č. 4.
- Nález Ústavního soudu č. 695/2000 Sb. nál. ÚS
- R 27/1975, R 28/1975, R 32/1975, R 22/1993